

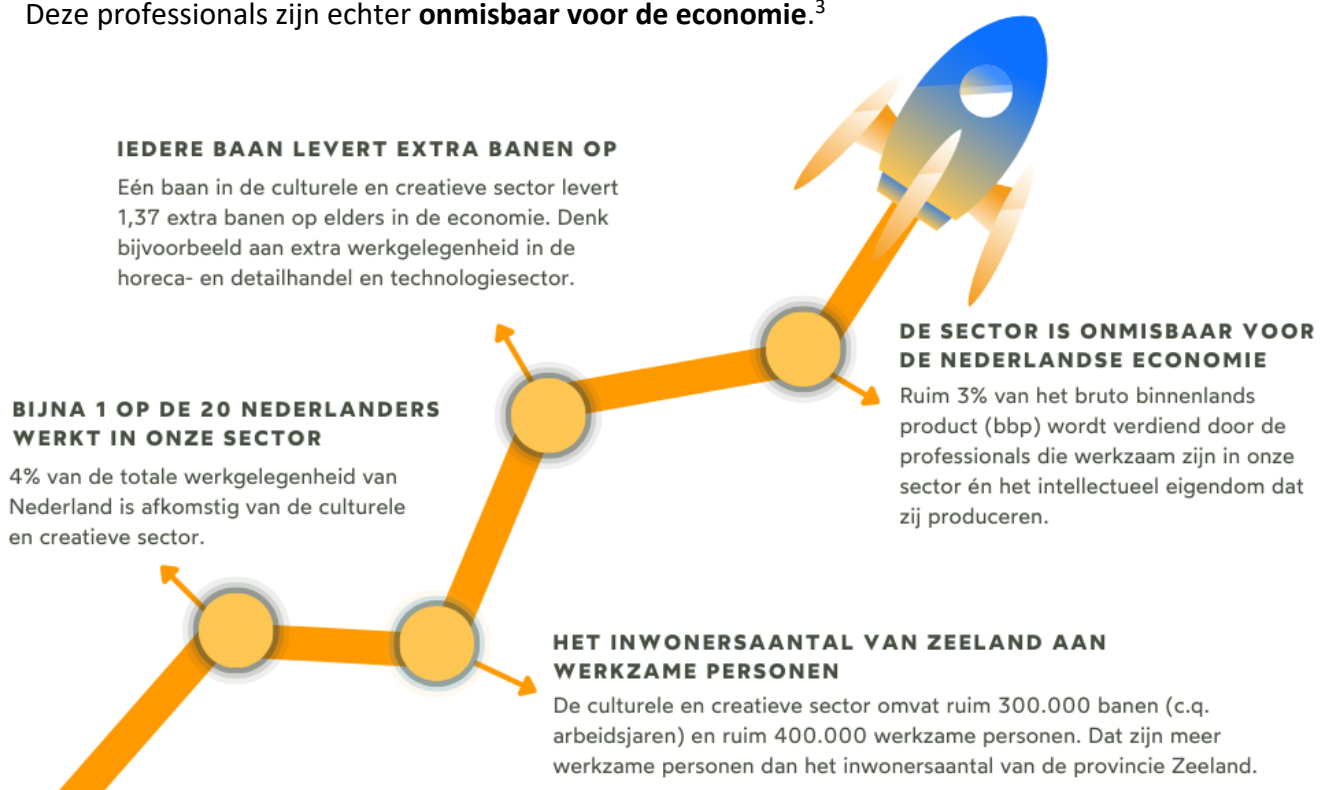
Position paper t.b.v. commissiedebat Cultuur & Media, 11 april 2024

Beste Tweede Kamerleden, beste fractiemedewerkers,

De culturele en creatieve sector draagt significant bij aan de Nederlandse werkgelegenheid, welvaart én welzijn. De drijvende kracht hierachter zijn diegenen die in de sector werken. Meer dan 50% van de werkenden zijn zelfstandigen zonder personeel.¹ Deze zzp'ers en werknemers worden vertegenwoordigd door De Creatieve Coalitie (koepelorganisatie van werkenden) en de Kunstenbond (grootste vakbond).

De arbeidsmarktpositie van professionals in onze sector is 'zwak', zo concludeerde de Sociaal-Economische Raad (SER) eerder in het rapport 'Passie Gewaardeerd'.² Veel zzp'ers kennen een onzeker inkomen en zijn afhankelijk van enkele grote opdrachtgevers. Werknemers hebben vaak een flexibel contract. Bovendien hebben zzp'ers moeten interen op hun pensioenen of spaartegoeden vanwege de coronacrisis.

Deze professionals zijn echter **onmisbaar voor de economie**.³

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/monitor-kunstenaars-en-andere-werkenden-met-een-creatief-beroep-2021/5-arbeidskenmerken>

² SER (2017), Passie Gewaardeerd: <https://www.ser.nl/nl/publicaties/passie-gewaardeerd>

³ Dialogic (2023), *Onderzoek naar multipliereffecten en pay-off effecten in de culturele en creatieve sector*, p. 15-25: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5662c2494350cfb940efef560949e978b77483d1/pdf>

Ruim 4% van de werkgelegenheid van Nederland is afkomstig van de culturele en creatieve sector. Onze sector bestaat uit ruim 300.000 banen (c.q. arbeidsjaren) en ruim 400.000 werkzame personen. Elke baan in de kunst en cultuur genereert 1,37 extra banen in de bredere economie.⁴ De sector is verantwoordelijk voor circa 3% van het bruto binnenlands product.

De maatschappij profiteert, nu de maker nog

Het werk van de honderdduizenden zzp'ers en werknemers in onze sector draagt niet alleen bij aan de bredere werkgelegenheid, innovatievermogen en economie. Kunst, cultuur, artistieke creativiteit, cultuurparticipatie en cultuureducatie stimuleren de fysieke en mentale gezondheid.⁵ Tevens draagt onze sector bij aan het oplossen van (sociaal)maatschappelijke opgaven.

In opdracht van uw Kamer is onlangs onderzoek verricht naar in hoeverre de culturele en creatieve sector bijdraagt aan de maatschappelijke opgaven. Deze blijken evident. Het maatschappelijk rendement dat hieruit voortvloeit – de toegevoegde waarde van onze sector voor de Nederlandse samenleving – komt echter veelal niet ten goede aan de werkenden zelf. Zo schrijven de onderzoekers dat culturele interventies in de (ouderen)zorg bewezen effect hebben op preventie en betekenisvol leven, maar de kunstenaar hier niet direct iets aan verdient.⁶ Eén van de aanbevelingen luidt niet voor niets: “Zorg samen met andere overheden dat de waarde die wordt gecreëerd door kunstenaars ook aan hen wordt toegerekend”.⁷

⁴ Dialogic (2023), *Onderzoek naar multipliereffecten en pay-off effecten in de culturele en creatieve sector*, p. 15-25: <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-5662c2494350cfb940efef560949e978b77483d1/pdf>

⁵ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2023), antwoord 10: <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-580adbe93324c195e9da60f0eeda008e2a18f22b/pdf>

⁶ Berenschot (2023), *In de schijnwerpers: groeipotentie voor de culturele sector door bijdragen aan maatschappelijke opgaven*, p. 7: https://www.eerstekamer.nl/overig/20230615/rapport_in_de_schijnwerpers/document

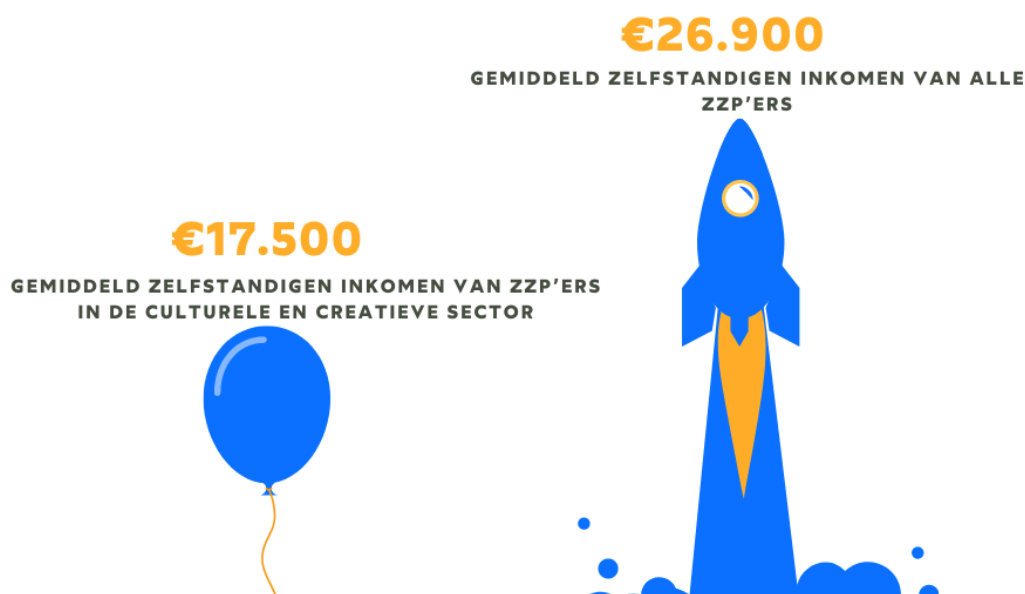
⁷ Berenschot (2023), *In de schijnwerpers: groeipotentie voor de culturele sector door bijdragen aan maatschappelijke opgaven*, p. 50: https://www.eerstekamer.nl/overig/20230615/rapport_in_de_schijnwerpers/document

Ditzelfde mechanisme zien wij ook terug bij auteursrecht en intellectueel eigendom. Jaarlijks worden miljarden euro's aan muziek, film, literatuur en ontwerp verdiend. Maar een eerlijk aandeel – een Fair Share – ook dat is Fair Practice van de opbrengsten blijft voor de maker te vaak uit.

Flexibel, maar onderbetaald

De arbeidsmarkt van de culturele en creatieve sector behoort tot de meest geflexibiliseerde arbeidsmarkt van Nederland. Circa de helft van de werkzame personen in onze sector werkt als zzp'er. Inmiddels is circa één op de vijf zzp'ers in Nederland werkzaam in onze sector.⁸ Het hoge aandeel zzp'ers en flexwerkers komt deels door de aard van de beroepspraktijk. Zo laat het beroep van beeldend kunstenaar zich doorgaans niet vatten door een loondienstverband. Tegelijkertijd is er geen land in de Europese Unie met zo veel zzp'ers in de culturele en creatieve sector als in Nederland.⁹

Het hoge aandeel zzp'ers brengt de nodige problematiek met zich mee. Zo is het inkomen van veel zzp'ers onvoldoende om een arbeidsongeschiktheidsverzekering af te sluiten, een pensioenvoorziening te regelen en de eigen beroepsprofessie te blijven ontwikkelen. De middelen die het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap beschikbaar stelt aan Platform ACCT om het ondernemerschap te stimuleren, zijn dan ook onmisbaar voor zzp'ers in de sector. In de sector bestaat een structureel gebrek aan Fair Pay. Het risico voor het leveren van flexibele arbeid vertaalt zich onvoldoende terug in de tarieven. Het gemiddelde zelfstandigen inkomen van zzp'ers in de culturele en creatieve sector bedraagt €17.500 per jaar.¹⁰ Voor alle zzp'ers in Nederland bedraagt dit gemiddeld €26.900 per jaar. Dat ligt dus 53% hoger. Flexibele contracten brengen ook meer sociale onveiligheid met zich mee.

⁸ HTH Research (2023), *De arbeidsmarktpositie van zzp'ers in de culturele en creatieve sector*, p. 8: <https://static1.squarespace.com/static/630df44af262ae22e98b13fb/t/65ab148730873f4cf2eff9f3/1705710729668/De+Creatieve+Coalitie++Een+verkenning+van+bestaande+cijfers+en+overzicht+van+witte+vlekken.+Eindrapport+dec2023.pdf>

⁹ De Creatieve Coalitie (2023), <https://www.decreatievecoalitie.nl/europese-vergelijking-nederland-veelal-slechter>

¹⁰ De Creatieve Coalitie (2024), <https://www.decreatievecoalitie.nl/nieuws/onderzoek-wat-we-niet-weten-over-de-culturele-en-creatieve-sector>

De stem van werkenden versterken

Makers kiezen niet voor lege zalen. Zij willen dat hun creaties gezien en gehoord worden. Desalniettemin is hun stem weinig doorslaggevend in de beleidskaders die worden opgesteld of in de keuzes die worden gemaakt. Ook in de lokale en regionale besluitvorming wordt de stem van de werkenden lang niet altijd geraadpleegd. Er bestaat een behoefte onder werkenden om inspraak of medezeggenschap te krijgen op het beleid. Om mede te bepalen hoe je talentenontwikkeling kunt stimuleren, broedplaatsen kunt inrichten, een veilige werkomgeving kunt creëren, waar het cultuurgeld geïnvesteerd moet worden of hoe je invulling zou moeten geven aan Fair Pay.

De geestdrift van werkenden aan de zogenoemde ketentafels – dit zijn gesprekstafels van werkenden en werkverschaffers om te komen tot Fair Pay-tarieven per deelsector – zijn het levende bewijs dat werkenden inspraak willen. Het is cruciaal voor het behoud van deze betrokkenheid en voor het verbeteren van de inkomenspositie van werkenden, dat de uitkomsten van deze ketentafels juridisch geborgd worden. Deze borging kan in de vorm van een sectoraal convenant. Momenteel voeren verschillende partijen gesprekken over een sectoraal convenant, maar de gestelde deadline van dat proces nadert zonder concreet zicht op resultaat.

Het speelveld tussen culturele instellingen en grote bedrijven versus de werkenden, is ongelijk en is diepgeworteld. Dit is extra urgent vanwege de opkomst van generatieve AI. Nu al wordt AI grootschalig ingezet door Big Tech-bedrijven om menselijke creativiteit en vakmanschap te vervangen. Dat, terwijl menselijke creativiteit en vakmanschap een voedingsbron is voor AI. Zeggenschap van makers in onze sector is daarom onmisbaar in het gesprek over de maatschappelijk gewenste uitrol van generatieve AI.

In uw Kamer ligt een interessant en doorwrocht stelseladvies voor u van de Raad voor Cultuur over een nieuw cultuurbestel: 'Toegang tot cultuur'. Bij een nieuw cultuurbestel ontstaat een kans om de positie én stem van werkenden structureel te verbeteren. In een nadere uitwerking van dit stelseladvies zou dit een nog centralere rol moeten krijgen.

Tot slot is het van belang dat iedereen in onze sector veilig en in vrijheid het werk kan beoefenen. Op te veel plekken in onze sector is er sprake van structureel ongewenst gedrag of ronduit onveilig gedrag op de werkvloer. Ook het intimideren van artiesten tijdens een voorstelling dient geen precedentwerking te moeten krijgen.

€677.700.000.000,00
VOORSPELLING MARKTOMVANG VAN
KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE IN 2030, VOLGENS
STATISTA

De overheid en de Tweede Kamer zijn aan zet

Aanbevelingen: de maatschappij profiteert, nu de maker nog

- Zorg ervoor dat de waarde die wordt gecreëerd door makers ook aan hen wordt toegerekend. Voorzie in herverdelingsmechanismen van marktmacht door bijvoorbeeld wetgeving. Neem voor maatschappelijke organisaties drempels weg voor het verstrekken van opdrachten aan creatieve makers of voor het vergoeden van culturele interventies.
- Neem cultuurbeleid als zorgplicht op in de wet.
- Verplicht grote commerciële online-exploitanten als Spotify, Stoytell en Netflix om via collectief beheer af te dragen aan de auteurs- en naburig rechthebbenden. Neem ook platforms met user-generated-content zoals YouTube en Facebook hierin mee.
- Maak private investeringen in cultuur aantrekkelijker door het invoeren van een tax-shelter. Door het stimuleren van private financiering in bijvoorbeeld film en series, hebben landen als België en Ierland een florerende filmindustrie ontwikkeld.

Aanbevelingen: flexibel, maar onderbetaald

- Verplicht het hanteren van Fair Pay in alle overheidslagen, niet alleen bij culturele instellingen die door het Rijk worden gefinancierd. Reserveer hiervoor extra financiële middelen.
- Pak een actieve rol op als overheid in het normeren van Fair Pay binnen de gehele sector. Introduceer een wortel voor bereidwillige werkverschaffers en introduceer een stok voor werkverschaffers die achterblijven.
- Blijf investeren in specifiek arbeidsmarktbeleid in onze sector zodat stimuleringsregelingen voor werkenden worden uitgebreid, het ondernemerschap blijvend wordt gefaciliteerd en de sociale dialoog over Fair Pay blijvend wordt gevoerd.
- Betrek specifiek de culturele en creatieve sector bij het vormen van het bredere arbeidsmarktbeleid voor zelfstandigen zonder personeel.

Aanbevelingen: de stem van werkenden versterken

- Stimuleer (lagere) overheden en culturele instellingen om de inspraak en medezeggenschap van werkenden in onze sector te borgen en te faciliteren.
- Zorg ervoor dat makers in de culturele en creatieve sector zeggenschap krijgen over wat er met onze creativiteit gebeurt, zeker gezien de opkomst van generatieve artificial intelligence (AI).